

Høring Bergen kommunes kunstplan; Kunstbyen Bergen 2008-2017

Merknader fra Bildende kunstneres forening Hordaland.

Bergen 9. mai, 2007

Innhold

Om BKFH	s.2
Innledning	s.2
1 Det frie feltet og ”kunstnerflukten”	s.2
a) Den nye kunstnerrollen	
b) Langt mer midler må inn til det frie feltet	
c) Honorarer/vederlag i alle ledd i kunstproduksjonen	
d) Kompetanseflukten må stanses	
2 Andre prioriterte innspill og forslag	s.4
a) Utformingen av stipend	
b) Regelmessig utskiftning ved juryering og tildeling av større stipender/prosjektstøtte	
c) Kunstnerrepresentasjon ved juryering og tildeling av større stipender/prosjektstøtte	
d) Produsent/Markedskonsulent	
e) Hordaland Kunstsenter (HKS)	
f) Kunst i offentlig rom (utsmykking)	
g) Prosjektrom	
h) Vestlandsutstillingen	
i) B-open	

Om BKFH

BKFH er fagorganisasjonen for profesjonelle billedkunstnere i Hordaland. Foreningen har pr i dag 195 medlemmer (hvorav anslagsvis 75% er bosatt i Bergen) som for det meste er organisert som enkeltmannsforetak. BKFH arbeider for fagfeltet og for kunstnerens interesser. Internt vektlegger vi kompetanseheving gjennom faglige seminarer og debatter, samt det å fungere som kontaktpunkt for utveksling av faglig og praktisk informasjon. Eksternt er foreningen opptatt av å arbeide for bedring av rammevilkårene for det å arbeide som kunstner i distriktet, samt å bidra til økt kunnskap om og bruk av samtidskunst. Sammen med kunsthåndverkerne står BKFH bak B-open og formidlings- og kompetansesenteret Hordaland kunstsenter (HKS). I tillegg til å drive gallerivirksomhet har HKS bl.a. ekspertise på utsmykking og eget mappearkiv der kuratorer og andre interesserte kan gjøre seg kjent med distriktets kunstnere. BKFH har ingen administrasjon eller ansatte. Styrets leder og nestleder deler en til sammen 15% stor stilling. Foreningen er tilsluttet Norske Billedkunstnere.

Innledning

BKFH ønsker foreliggende plan for kunst og kunstnere velkommen! Det er positivt at kommunen ser verdien i kunst og kunstnere og vil investere. Vi er glad for at Bergen kommune likevel ikke legger et rent instrumentelt syn på kunst til grunn for kunstplanen. Viktig er det også at planen ser behovet visuell kunst har for kritikk, kommentar, visningsrom, kuratorvirksomhet og formidling. Hovedinntrykket er at planen har mange gode og oppdaterte strategier i forhold til kunstlivet, og vil kunne bli bra for kunst og kunstnere - og for Bergen. Den kan likevel bli enda bedre på noen punkter. Det er disse punktene vi vil fokusere på her.

1 Det frie feltet og ”kunstnerflukten”

a) Den nye kunstnerrollen

Kunstnerrollen er mangfoldig og i stadig endring. Mange kunstnere gjør i dag prosjekter som fokuserer på en situasjon eller et møte med publikum. Det betyr at de ikke bare jobber ikke-kommersielt, de har heller ikke resultater i form av objekter som er umiddelbart salgbare. I mange tilfeller arrangeres prosjektene utenfor de institusjonene som mottar de store overføringene. Denne tendensen i kunstnerrollen gjør at muligheter for å kunne motta prosjektstøtte og stipender er blitt enda viktigere enn før.

b) Langt mer midler må inn til det frie feltet enn det som er skissert i kunstplanen

I evalueringen fra den forrige kunstplanen konkluderes det med at den økonomiske gevinsten har vært betydelig mindre for den enkelte kunstner enn for institusjoner og festivaler. (s19) Det frie kunstfeltet har vært taperne i forhold til tildelingen av midler og for den enkelte kunstner er det fremdeles vanskelig å livnære seg av sin kunstneriske virksomhet. Planen bør ta høyde for å ta igjen det det frie feltet mistet i forrige runde i tillegg til en offensiv satsning på en yrkesgruppe som er svært aktiv og sentral i skapingen av kulturbyen Bergen.

c) Kunstplanen må følge opp i praksis sin visjon om å åpne for honorarer/vederlag i alle ledd i kunstproduksjonen.

Da det tidligere var vanskelig å få gehør for behovet for honorarer og midler til prosjektutvikling ser vi med stor glede på at kommunen flere steder legger dette inn i føringene for den nye kunstplanen. ”Honorar til alle ledd i kunstproduksjon og formidling skal kunne inkluderes i et prosjektbudsjett og inkluderes i tilskudd.”(s 35). Vi mener likevel at prioriteringen av dette kan bli mer konsekvent.

Billedkunstnere er en av de gruppene blant kunstnere som har lavest inntekt på sin kunstneriske virksomhet. Dette har i alle fall tre grunner. 1) Ofte har en store produksjonskostnader. Mange har store utgifter til materialer, er avhengig av stort atelier osv. 2) Ofte bruker en svært mye tid på administrasjon, formidling, PR/synlighet, søknadsskriving m.m. 3) Kvalitet prioriteres over honorar. Ulikt enkelte andre kunstnergrupper har det vært praksis blant billedkunstnere at honorarene til eget arbeid er det første som blir redusert når prosjekter ikke blir fullfinansiert. Det kunstneriske arbeidet blir finansiert av kunstneren selv gjennom ekstrajobber. På denne måten sponser kunstneren i praksis prosjektet som kommer offentligheten til gode. Å jobbe over tid i stadig nye underfinansierte prosjekter er svært belastende. Mange gir seg etter få år, noe som innebærer et stort tap av kompetanse:

d) Kompetanseflukten må stanses

Det er et svært viktig mål for BKFH at Bergen skal ha et oppegående og levende kunstliv. Det betyr rekruttering fra kullene som går ut fra Kunsthøgskolen hvert år og rammebetingelser som gjør at en ikke blir utbrent og gir seg etter få år i yrket. I evalueringen fra den forrige kunstplanen konkluderes det med at "kunstnerflukten" av nyutdannede er stoppet og delvis snudd (s.20). Dessverre er vi ikke like optimistiske i forhold til dette som kommunen. Vi er også bekymret for at den nye bachelor/master strukturen på Kunsthøgskolen ytterligere vil forsterke denne mekanismen. En stor del av de som går ut med bachelor fra Bergen, søker seg over til andre skoler for å ta master. Og de som kommer hit kun for å ta to år på master vil ikke i samme grad utvikle slike bånd til regionen at de blir igjen etter endt utdanning.¹

Der er mange deler av planen som kan bevirke at kunstnere etablerer seg og forblir i Bergen. Etableringsstipendene er selvsagt viktige, men enda viktigere er tiltak som har en større varighet: Billige og gode arbeidsplasser og stipender som gir tid til fordypning og produksjon, samt visningsmuligheter og et aktivt og oppegående fagmiljø med en levende faglig debatt. Tiltak for nyetablering og tiltak for allerede etablerte kunstnere er i mange tilfeller sammenfallende.

Forslag til endring av tiltak:

- *Atelierstipend for nyutdannede: Tilby et antall atelierer gratis til nyutdannede etter søknad.*
- *Prioritere søknader om støtte til etablering og drift av fellesatelierer.*
- *Økningen av posten for åpne prosjektmidler må ikke stoppe opp i 2011 (Åpne prosjektmidler har en elastisitet og åpenhet som muliggjør dynamikk; spontane og nyskapende og vågale prosjekter. (Disse midlene har tidligere strukket unaturlig langt fordi kunstnere ikke har tatt ut honorar!)*
- *Ved utlysning og informasjon om prosjektstøtte bør det tydelig gå fram at det også gis støtte til honorar.*
- *Stipendordningene styrkes og utformes i tråd med forslagene her under punkt 2a.*

¹ Det er vanskelig å dra endelige slutninger her, men vi har prøvd å samle tall fra de siste kullene med Master i kunst eller Diplom fra kunstakademiet:

2006: Av 17 masterstudenter er så langt 6 igjen (kilde Arne Bakke), 2005: Av 15 diplomstudenter er 3 igjen hvorav en er på flyttefot til Oslo (kilde Arne Vinnem), 2004: Av 17 diplomstudenter er 5 igjen (Kilde Åse Løvgren), 2003: Av 14 diplomstudenter er 5 igjen (kilde Stine Gonsholt/Arne Rygg)

En generell beskrivelse av hvorfor en flytter, er at en forventer at det er lettere å få oppmerksomhet rundt det man gjør og følgelig også å få stipend og midler til å holde på med kunst. Oslo har et betydelig større kunstmiljø og mange institusjoner som kan være viktige når en er i etableringsfasen av et kunstnervirke. Hvis kulturbyen Bergen skal være blant Nordens fremste arenaer for nyskaping, modighet, åpenhet og kreativitet, er det sentralt at unge nyutdannede profesjonelle kunstnere bosetter seg og virker i byen. For å oppnå dette må Bergen yte langt mer slik at fordelene ved å bli i Bergen oppveier for de naturlige fordelene en stor by og hovedstad har.

2. Andre prioriterte innspill og forslag

a) Vedrørende utformingen av stipend

- "Arbeidsstipendene" bør være reelle arbeidsstipend

De offentlige stipendordningene skal kompensere for et svakt utviklet kunstmarked i Norge, men slik de er i dag fristilles ikke kunstnerens tid fra andre lønnete jobber. I tillegg til å beholde en del mindre oppmuntringsstipend og åpne prosjektmidler tror vi det er viktig å prioritere noen større stipend. Det vil reflektere at om en vil satse som heltidskunstner så må en ha heltidslønn og slippe å bruke energi på pengejobbing på si. Statens satser for arbeidsstipend er for lave om en vil satse heltid. Skal en ha mulighet for å arbeide heltid trenger en langt mer enn 170.000. Dette beløpet er heller ikke ren inntekt. De skal også rekke til å dekke utgifter med materialer, atelier osv. Å gå inn for å gi seriøs lønn til noen utvalgte kunstnere vil gi positiv signaleffekt. Bergen vil gå foran i Norge. Det blir tydelig at byen satser. Det vil også kunne gi positiv interesse og nysgjerrighet i media og ellers overfor hva disse kunstnerne driver med.

***Forslag til endring av tiltak:** Bergen kommune bør gå foran nasjonalt og gi arbeidsstipend som er på nivå med utgiftene (lønn, sosiale utgifter, kontor m.m.) til det å ha en offentlig ansatt med fire/fem års utdanning på høyskolenivå.*

- Flerårige stipender bør prioriteres

Vi ser med glede på kommunens forståelse for kunstnerens behov for forutsigbarhet og langsiktig planlegging gjør seg gjeldende med forslag om flerårige stipender. På samme måte som institusjonene er dette svært viktig for å kunne ta valg og tenke fremover. Det er viktig at stipendene gjøres minimum treårige slik at en kan planlegge over tid og slipper å fokusere på søknadsskriving.

***Forslag til endring av tiltak:** Brorparten av arbeidsstipendene bør være tre-årige.*

- Større stipend bør utbetales som lønn

Større statlige arbeidsstipendene blir gitt som lønn. Vi vil oppfordre kommunen til å gi stipendene på samme måte, da dette gjør at kunstneren står sterkere i forhold til sosiale ytelser knyttet til graviditet, arbeidsløshet med mer.

***Forslag til presisering av tiltak:** Større stipend utbetales som lønn*

- Noen av stipendene kan tilknyttes institusjoner

Aspirantordningen har fått god evaluering fra alle hold. Her arbeidet en 50% for en institusjon og 50% med utvikling av egne prosjekter. I den tro at dette kan være utbytterikt både for enkeltkunstnere og for kompetansebygging i byens mindre institusjoner, ser vi gjerne at det igjen åpnes for muligheter av denne typen. Dette bør også vurderes selv om en ikke får med NAV i finansieringen. En slik aspirantordning kunne også fungere som en bedre form for etableringsstipend.

***Forslag til presisering av tiltak:** Noen stipend/etableringsstipend kan tilknyttes mindre institusjoner med forbilde i aspirantordningen.*

b) Regelmessige utskiftninger i vurderende instans ved tildeling av større stipender/prosjektstøtte

Planen sier ikke noe om hvordan tildelingen av de økede midlene skal organiseres.

Vi har stor respekt for de ansatte ved kommunen for vurderinger og tildelinger som er gjort de senere årene og for arbeidet med denne planen. Vi mener likevel at det er viktig at de juryerende instansene som vurderer søknader til større tilskudd og større stipender ikke består av de samme personene år etter år men blir utskiftet jevnlig, helst hvert annet år. Det bør

nedsettes som et prinsipp for å forebygge ulike former for stagnasjon og ensretting. Dette er fast praksis ellers; bl.a. for statlige stipend og i kulturrådet.

Forslag til tiltak: *De personene som vurderer hvem som skal tildeles større stipender og prosjektstøtte skiftes ut hvert annet år.*

c) Kunstnerrepresentasjon ved juryering og tildeling av større stipender/prosjektstøtte

Det er videre svært viktig at de juryerende instansene får tillit gjennom å inneha sterk og bred faglig kompetanse. For å oppnå dette ser vi det som et godt virkemiddel at en tilknytter seg kunstnerrepresentanter enten som konsulenter eller deltakere. Disse kunstnerrepresentantene bør ikke være tilfeldig utplukket, men være gitt tillit og representativitet gjennom å være demokratisk valgt innen de ulike kunstnergruppene.

(Flere kunstnerorganisasjoner har allerede slike ordninger med stipendkomiteer/representanter som velges demokratisk på årsmøte blant alle medlemmene - og byttes ut hvert annet år.)

Forslag til tiltak: *Ved tildeling av større stipender og prosjektstøtte skal kunstnerrepresentanter trekkes inn som konsulenter eller jurymedlemmer.*

d) Produsent/Markedskonsulent

Vi ser at det ikke er avsatt konkrete midler til dette i kommunens kunstplan, noe vi beklager da denne stillingen vil kunne bidra sterkt til kompetanseutvikling, profesjonalisering og synlighet for billedkunstfeltet i Bergen. Dersom denne skal komme som en del av åpen post vil den stjele uhensiktsmessig mye av midlene.

Vi viser til søknad sendt om dette i mai 2005. Her tenkes dette som en deltidsstilling som koordinator som igjen har et budsjett som tillater at hun leier inn tjenester/kursholdere/eksperter på ulike områder på en fleksibel måte etter fagfeltets skiftende behov. Om en finner rette person kan dette også tenkes som en større stilling som arbeider med strategiutvikling og praktisk hjelp for kunstmiljøet i Bergen og for enkeltkunstnere i forhold til presentasjon, formidling og synlighet; synlighet i forhold til samfunn, media, gallerier, stipendkomiteer og potensielle kunder. 0

Vi ser positivt på at kunstplanen sier at kommunen vil ta initiativ til en utredning av hvordan funksjonen/stillingen skal utformes. Vi håper at dette kan komme i gang allerede fra høsten. Gjerne ved at en setter ned en "referansegruppe" med kompetanse både innen kunst, formidling og næringsvirksomhet. Denne gruppen der også HKS (Hordaland Kunstsenter) og BKFH/NKVN (fagorganisasjonene) bør være med, starter med å hente inn informasjon om erfaringer og eksempler på tilsvarende funksjoner fra andre steder og fagfelt. Det bør vurderes om denne også skal fortsette å eksistere etter at en prøveordning er satt i gang, både for å evaluere ordningen underveis og for å kunne fungere som en ressurs for konsulenten. En treårig prøveordning bør kunne komme i gang fra 2008.

I søknaden i 2005 så vi for oss at kommunen skulle være arbeidsgiver. Vi tror at det vil være mer hensiktsmessig at stillingen tilknyttes kompetansesenteret HKS på det viset at det gis tilskudd til HKS for at de skal ansette og drive denne tjenesten. Vi har vært i kontakt med HKS og kunsthåndverkerne som også ser positivt på en slik ordning.

I planen påpekes det at BKFH og HKS er regionalt orienterte. Kommunen ønsker derfor en finansieringsmodell der fylket kommer inn. Vi mener at det på ikke ville være unaturlig om kommunen kunne bære kostnadene til en slik stilling alene. HKS har så godt som all sin aktivitet i kommunen og overfor kunstnere som bor og arbeider i Bergen. Anslagsvis $\frac{3}{4}$ deler

av BKFHs 195 medlemmer bor/arbeider i Bergen. Tilsvarende tall gjelder også for kunsthåndverkerne. Samtidig har verken BKFH eller HKS fast støtte fra Bergen Kommune.

Forslag til endret tiltak: *Det tas initiativ til at utredningen av detaljene i ordningen igangsettes august 2007 med en bredt sammensatt referansegruppe med ulike typer ekspertise. Midler til en treårig prøveordning avsettes fra 2008.*

e) Hordaland Kunstsenter (HKS) må inn på fast post.

I tillegg til formidling og utstillingsvirksomhet der ikke-kommersiell samtidskunst prioriteres, er HKS dokumentasjons- og kompetansesenter for samtidskunst med en rekke faglige tilbud til kunstnerer og kunstinteresserte. Her finnes mappearkiv over distriktets kunstnere som er tilgjengelig for tilreisende kuratorer o.a. HKS administrerer gjestkunstnerordningen. De samarbeider med Kunst i offentlig rom (Utsmykkingsfondet) og er lokalt kompetansesenter i forhold til utsmykking. Senteret tilbyr også teknisk utstyr og abonnerer på sentrale kunsttidsskrifter som er tilgjengelige i kafeen for kunstnerer og besøkende. Sammen med kunstnerorganisasjonene som driver senteret, er HKS viktig for gjennomføringen av B-open, m.m. Etter omorganisering og ombygging er HKS nå i ferd med å øke sin faglige aktivitet med satsing på bl.a. debatt, utsmykking og utstillingsaktivitet.

Selv om senteret er regionalt, bor og arbeider anslagsvis over 75% av kunstnerne som er medlemmer i Bergen. Også brorparten av aktiviteten til senteret er i Bergen. Der er ingen andre av landets kunstsentre/kunstnersentre som ikke har fast støtte fra den kommunen der de har tilhold.

Forslag til endret tiltak: *HKS bør inn på fast post fra 2008 for å kunne utvikle seg til å bli et enda viktigere sted for formidling, informasjon og møte med kunst og kunstnere.*

f) Kunst i offentlig rom (utsmykking)

Kunst i offentlig rom er en viktig kunstnerisk arbeidsform som handler om mer enn ”sysselsetting” (Kunstplanen, side 34). Den utmerker seg ved at den har et større og et annet publikum enn gallerier. Den utmerker seg også ved at kunstnere i mange tilfeller får realisert større stedsrelaterte arbeider og ved at kunsten planlegges av en utsmykkingskomité der brukerrepresentant har en viktig rolle og der kunstneren legger vekt på at utsmykkingen skal fungere i forhold til publikum/brukere, bygget og stedets funksjon.

Kunst i offentlig rom (tidligere Utsmykkingsfondet) og de regionale utsmykkingsrådene (RSU) har bidratt sterkt til en profesjonalisering og kvalitetssikring av utsmykking. I høst planlegger KHiB kurs for utsmykkingskonsulenter i samarbeid med HKS og Kunst i offentlig rom. Der er videre planer om egen deltidsstilling innen utsmykking ved HKS.

Det er svært positivt om grunnlaget for hvilke investeringer prosenten tas av kan utvides. Men det faste årlige beløpet på en million som er avsatt så langt, viser ikke en åpenbar sammenheng med vedtaket om at der skal settes av en bestemt prosentsats (1,2%).

Forslag til tilleggstilltak: *Planen bør konkretiseres i forhold hvordan en vil sikre og tydeliggjøre at det foreliggende prinsippet om at 1,2% skal settes av til utsmykking blir fulgt opp i praksis.*

g) Prosjektrom

En del kunstnere jobber i dag på en måte som gjør at de til daglig bare trenger et mindre atelier eller en kontorplass. Til gjengjeld etterlyses tilgjengelige (også økonomisk tilgjengelige) større prosjektrom som kan leies for kortere perioder og benyttes til utprøving og større prosjekter.

***Forslag til tiltak:** Sette av midler til å subsidiering av prosjektrom eller prioritere dette innenfor tilskudd til produksjonslokaler*

h) Vestlandsutstillingen

Vestlandsutstillingen er en regional utstilling, men har visningssted også i Bergen. Vestlandsutstillingen styre består av representanter fra visningsstedene og billedkunstnerorganisasjonene. Økonomien er veldig stram, og VU vil prøve å søke alle vertskommunene der utstillingen vises om et fast årlig tilskudd, for om mulig få en noe romsligere økonomi. Dette vil i første omgang gjøre at honorar til kunstnerisk ledelse og deltagende kunstnerne kan økes. Dette vil igjen føre til at det blir mer attraktivt for kuratorer å ta på seg jobben som kunstnerisk ledelse, samtidig som det vil bli mer attraktivt for kunstnere å søke utstillingen. Vestlandsutstillingen er den eneste utstillingen på Vestlandet med fri innsendelsesrett, der kunstnere med tilknytning til Vestlandet kan søke. Bergen vil bli en forgangskommune i forhold til de andre vertskommunene ved å gi årlig støtte til Vestlandsutstillingen.

***Forslag til tiltak:** Gi Vestlandsutstillingen et fast årlig tilskudd på kr. 25 000.*

i) B-open

Det er svært positivt at B-open er lagt inn med økning i bevilgningene framover. Vi vil arbeide kontinuerlig for å ytterligere heve B-opens kvalitet, profesjonalitet og innhold!